

Borsos Lajos

Könyvbemutató: Karen Armstrong, Isten története.

Pár szó a szerzőről: Katholikus apáca volt, hét év után, 1969 kilép a szerzetből. Elvégzi az Oxford egyetemet, majd irodalmat tanított a Londoni Egyetemen. A nyolcvanas évek elejétől sikeres vallási tanulmányokat írt. TV műsorokat készített, a legismertebb a hatrészes sorozat St. Pál életéről. 1994-ben a Leo Baeck Judaisztikai Egyetemen tanított.

Kutatásának a középpontjában Isten keresése volt, ezzel kapcsolatban átvilágítja, a három monoteista vallás istenképének a kialakulását. „Vallástörténettel kapcsolatos vizsgálódásaim ezzel szemben kimutatták, hogy az emberiség eredettől fogva hívő állatfaj.

Nem megalapozatlan még az a kijelentés sem, hogy a Homo sapiens egyben Homo religiosus is. Attól fogva, ahogy az emberiség a szorosabb értelemben emberi faj lett isteneket imádott. A vallások egy időben születtek az első művészeti alkotásokkal. Az emberek nemcsak a természet erőit próbálták kiegészíteni velük, ezek az ősvallások már kifejezték azt is, hogy az emberek világképében kezdettől fogva meghatározó szerep jutott a családnak és a misztikumnak, mellyel ennek a gyönyörűsége, mégis oly fenyegető világnak a titkait próbálták kifürkészni. A művészethez hasonlóan, a hit értelmet és értékeket kísérelt találni az életben, ha a testnek megannyira is csak szenvedés lett osztályrésze.

De mint minden emberi jelenséget, a hitet is lehet hamisan használni. Olybá tűnik, az emberiség így is tett, mióta csak világ a világ. És ebben nemcsak az elsősorban világi érdekeiket kielégíteni akaró fondorlatos uralkodók és papok jeleskedtek, hanem természetüktől fogva mi, emberek és mindannyian.”

„Ha valamely Istenről alkotott képzet nem bírt többé jelentéssel vagy jelentőséggel, csendesen szerte is foszlott, hogy átadja a helyét egy újabb istenezsmének. **Ezt a fundamentalisták persze tagadnák, hiszen a fundamentalizmus történetellenes: azt hirdeti, hogy Ábrahám, Mózes és a későbbi próféták ugyanúgy viszonyultak Istenhez, ahogyan a mai emberiség. Ezzel szemben, ha megnézzük a három egyistenhívő vallást,**

világosan látjuk, hogy nem szolgálnak általános érvényű istenképpel, azt minden nemzedéknek magának kell létrehoznia.’ 9. old

A monoteizmus nem ismeri el, hogy vallásaik mentesek a mítoszoktól és költői szimbólumoktól. Maga a szerző is lekicsinyli az ősi vallások jelentőségét, amikor több istennőről beszél. Valójában az anyajogú társadalomban, különböző név alatt, de ugyan az a társadalmi és etikai rend érvényesült.

Mi Ábrahámot ismerjük a monoteizmus első képviselőjeként. Ismereteink elég hézagosak. Héber telepésekkel 1850 körül i.e. telepedett le Hebronban (Isten parancsára). De ki volt ez az Isten? Itt fontosnak tartom a szerzőt szó szerint idézni: „De kicsoda valójában Jahve? Vajon Mózes is Ábrahám istenét imádta, vagy másképpen nevezte meg őt? Ez volna az egyik legfontosabb feltevésünk, de a biblia meghökkentően felületes választ kínál a kérdésre, arról nem is szólva, mennyire ellentmondásos választ. **Jelmondása szerint az emberek már Ábrahám unokájának korától kezdve Jahvét tisztelték istenükként, ezzel szemben P (krónikus) az i.e. hatodik században azt állítja, hogy a zsidók még csak nem is hallottak Jahvéról mindaddig, amíg meg nem jelent Mózesnek az égő csipkebokorban. P szövegében, Jahve elmagyarázza, hogy ő azonos Ábrahám istenével, mintha ez kétséges volna egyébként, elmondja Mózesnek, hogy Ábrahám El Shaddáinak nevezte, mert nem ismerte az ő isteni Jahve nevét.** Ez a belső ellentmondás viszont nem nagyon foglalkoztatta sem a bibliai szerzőket, sem pedig írásaik későbbi szerkesztőit. J következetesen Jahvénak nevezi Istenét, hiszen amikor tevékenykedett, Izrael Istenének neve valóban Jahve volt, és neki csak ez számított. A zsidó vallás mindig is gyakorlatiasan közeledet azokhoz a dolgokhoz, amelyeket mi fontos kérdésekként boncolgatunk. De ebből nem következik, hogy akár Ábrahám, akár Mózes úgy hitt volna Istenben, mint mi ma. Mivel töviről hegyire ismerjük a Biblia történetét, és Izrael későbbi históriáját, hajlunk rá, hogy a későbbi korok zsidók hitét ezekre az ókori személyiségekre is kivetítsük. Emiatt tételezzük fel azt is, hogy Izrael három ősatya, Ábrahám fia Izsák és unokája Jákob, monoteistaként csak egy igaz istenben hittek. Pedig ez így nem állja meg a helyét. Még azzal is közelebb járunk az igazsághoz, hogy ezeket a régi hébereket, pogányként képzeljük el, akik kánaáni szomszédaikhoz, hasonló vallásos nézeteket vallanak. Feltehetőleg maguk is hittek az olyan istenségek létezésében, mint Marduk, Baal vagy Anat. Még az sem biztos, hogy legfőbb istenükben ugyanazt a

lényt imádták: lehetséges, hogy Ábrahám „Istene”, Izsák „rokonsága” és Jakob „erőse” három különböző istenség volt.

Még tovább megyek, fölöttébb valószínűnek tartom, hogy Ábrahám Istene nem más, mint El, a kánaáni főisten. Úgy mutatkozik be Ábrahámnak, mint El Shaddái (a hegycsúcson lakozó E) ami El egyik hagyományos jelzőjeként szerepel. Másutt El-Elionként szerepel (a Legfőbb Isten) vagy éppen bételi Elként. (Még Jézus itt tőle búcsúzik el a keresztfán aram nyelven: Eli Eli lami sabaktami) A kánaáni főisten megnevezése, még héber személynevekben is fennmaradt, például az Isra-El és Isma-El nevekben (Izrael, Izmael). Ráadásul a zsidók felfogása istenükről nem különbözött lényegileg a közel-keleti pogányokétól.” 29 old.

El egy barátságos Isten volt, Ábrahámnál mint barátja jelentkezik (relevatio), ellenkezője Jahve, megjelenése a Sinai hegyen)

Ábrahám óta, évekkel később, először hallunk Jákob fiáról Józsefről, aki Egyiptomba költözik. Három nemzedék elteltével Mózes kivezeti a népet az „egyiptomi szolgaságból”.

A Biblia szerint megjelenik Jahve Mózesnek és átadja neki a Tízparancsolatot. Ezután

lett Jahve kizárólagosan Izrael Istene.

i.e. 1200 említi meg egy egyiptomi forrás a hébereket.

i.e. 1000 körül jelennek meg a „tengeri népek” és kiűzik Palesztinából az egyiptomiakat.

Hosszú harc után megalakul a zsidó állam. Délen Júdea ahol Jahvének hódolnak, északi

állam Izrael lesz, 869-ben Achab és felesége Isebel, Tirusz és Szidon királyának a leánya lesznek az uralkodók. Ők El nek hódolnak. Isebel pedig a Magna Máternak. Tehát délen vannak a „J” (jahvisták) északon „E” (elisták). A kilencedik századtól kezdve beszélhetünk a zsidók írott történelméről.

A kánaáni vallások kialakulásához közvetlenül a babiloni apajogú társadalom megjelenése járult hozzá. Kétezerkétszázig az Istennő, Tiamat, birtokolta a társadalmi vezető szerepet, más istenségekkel szemben. Ezt bizonyítja egy 2200 körüli agyagtábla Lagasból: **„Öröktől fogva készen, mint fő Sarj állok, az ég házának magja, szent kamra magja”** Keresztény változat: **„Az Úr szerzett engem útjai elején, kezdetben, mielőtt bármit is**

alkotott, öröktől rendelt engem, ősidők óta, még a föld előtt.”Letició Libri Sapientiae,
Felolvassák dec. 8.-án a szeplőtelen fogantatás ünnepén.

A babiloniak eposzában, Enuma elis” fejeződik ki, miképpen győzedelmeskedett Marduk, az istennő Tiamat felett. A korábbi istenségek nem tudták Tiamatot legyőzni, de a férfi főisten (Ea) fia Marduk, a Napisten fia, hosszú és heves csatában legyőzi Tiamatot. A mítosz jelentőségét K. Armstrong így foglalja össze:”A mítosz azt a meggyőződést is kifejezte, hogy Babilon szent hely, a világ közepe és az istenek lakhelye, ez a nézet kulcsfontosságú eleme volt szinte az összes ókori vallási rendszereknek. Sőt a szent város eszméje, ahol az emberek közvetlenül léphetnek összeköttetésbe az égi hatalmakkal, és amely minden létező bölcsője és mozgatója, később mindhárom egyistenhívő vallásban megjelenik.

Végül, szinte mellékesen, Marduk megteremtette az embert is. Nincs tehát éles választóvonal az emberek és az istenek között. A természeti világ, az emberiség és az istenek mind ugyanabból az égi szubsztanciából formálódtak, és egyazon a lényegük is.

Ezt nevezzük holisztikus világképnek. K.Armstrong 22. old.

Ez a világnézet kiterjedt az ókori civilizációkra. Ebből is kitűnik, hogy a judaizmus nem egy primér kultúra, mit ahogy ezt nekünk kezdetből fogva hirdették. Ezentúl nem az Istenek az embert, hanem az emberek alkották az isteneket.

Amikor a könyvet először a kezembe vettem csak a 17. oldalig jutottam el, a következő

mondat után félretettem a könyvet: „Az Istenanya évszázadokig megtartotta létfontosságú szerepét az emberek képzeletében. A vénséges égistenhez hasonlóan ő is bekerült később a panteonba, elfoglalta az őt megillető helyet az öregebb istenek oldalán.” Ez a mondat világosan bizonyítja, hogy negyvenezer évet kitöröl a vallástörténelemből, ugyanis három-ezer évig az archeológia nem ismer férfi istenek ábrázolását, vagy létét. Negyvenezer évvel azelőtt jelennek meg az első jelképek, melyek még az újkőkorszakban is megtartották jelentőségüket. 3 000 után az istennőt mellekkel, széles farral és vaginával ábrázolták. A 18. évezredtől csak ritkán fordulnak elő, de addig az eurázsiai kontinensen kétszáz leletet ismerünk.

Gyakran a szemből fakadó vízzel ábrázolták, ezek a jelképek még az akkád korig is megtalálhatók. A kezdetleges jelképek mint háromszög, párhuzamok számos más geometriai jelképpel gazdagodtak. Egyidejűleg jelennek meg az állat ábrázolások, mint az istennő jelképei, a kígyó, a madár, a bárány, kételtűek, melyek vízben és szárazföldön éltek.

A kígyó istennő volt a leg hatalmasabb, az ő jelképe volt a legelterjedtebb és a leghatalmasabb, az emberek mint életadót, életfenntartót és élettransformálót tisztelték.

Az apajogú társadalom kialakulásától a kígyóisten szimbólumai, a közel kelet és az indó-európai mitológiákban, az ördögi erőt szimbolizálják.

Az újkőkorszakban a békés anyajogú társadalom tette lehetővé, az istennő kultuszának óriási kiterjedését és mai kultúránknak az alapjait itt rakták le. Mezőgazdaság, állattenyésztés, kézművesség, metallurgia, a magasabb tudományok, mint matematika, csillagászat, építészet, hajózás és költészet ebben a korban alakultak ki. Említésre méltók a Gilgames eposz és a gyönyörű himnuszok, Mezopotámiából, Egyiptomból és még Kínából is.

Inánna éneke: A meny úrnője vagyok.

Atyám adta nekem az eget, a földet. Az ég úrnője vagyok.

Mérheti egy isten magát hozzám?

Mullil adta nekem az eget és a földet. Az ég úrnője vagyok.

Az uralmat adta nekem, az ég feletti uralmat adta nekem,
a csatát adta nekem, a harci lázat adta nekem, az orkánt és a heves szelet.

Az ég koronáját a fejemre tette, a földet lábam saruja alá tette,

ragyogó övvel díszítette derekam,

csillogó zeptert a kezembe adta.....

Valószínű, hogy a himnuszt később átírták.

I s i s:

Isis, én vagyok a világúr,

a múlt, a jelen a jövő.

Halandó lény titkomat még meg sem sejtethi.

Isis: milliók anyja, ki százezreket felkarol.

13. Himnusz

Az istenek anyja, kiben ők is nyugalomra térnek,

Az eljövendőknek az anyja,
 Hozzá tartoznak akik (még nem) léteznek:
 Aki a hozzájövést szereti, és a távozást gyűlöli,
 Az egész ország sóhajtozik utána, ott lenni.
 Az üdvözültek városa, a halottak otthona,
 melynek portáján, mindenki kimúlt kiköt, az ő anyjuk
 akiket ő mindnyájukat teremtett, betérnek őhozza
 mindnyájan amenyien csak vannak.

Ő maga nem teremtett, egyesít magában férfi és női tulajdonságokat.
 Önmagából teremti az Isteneket.
 Ő apja az apáknak. Anyja az anyáknak.
 Vera Zingsem 61. old

Izidorsz himnuszából, Izisz-Hermutiszhoz:
 Minden halandó, melyek a mérhetetlen földön élnek,
 Thrákok, Görögök és az összes barbárok akik csak léteznek,
 a Te nevedet hívják, hazájukban a saját nyelvükön,
 egyhangúan dicsérnek Téged.
 Astarte, Artemis és Nanaia-nak neveznek a Syriaiak.
 Herin Letonak neveznek a lykiai népek.
 Az istenek anyjának neveznek a Thrákok, a görögök
 magasan trónoló Hera és Aphroditának,
 meg jó Hestiának, Rhehanak meg Demeternek is,
 az **egyiptomiak pedig Tiuisznak** (az Egyedüi)
 mert Te, habár csak egy Isten vagy,
 egyidejűleg minden más istennővel azonos vagy,
 melyeket a többi népek tisztelnek.
 Vera Zingsem, Isis die grösse Mutter des Gottes, 332. old

Ebbőla a felsorolásból nem maradhat ki **Lao-tse Odája**
 Ha a mindenség irányítója szavakba foglalható,
 akkor Ő nem az örök irányító,
 ha az Ő neve megnevezhető,
 úgy ez nem az Ő örök neve.
 Mint megnevezhetetlen,
 szülője a menyek isteninek és a föld istennőjének,
 mint megnevezhető Ő,
 a tízezer lénynek az Anyja.
 Ezért:

Csak az aki mindig kívánságtalan, pillanthatja meg titkát,
 Aki állandó kívánsággal telt, csak külsejét pillanthatja meg.
 A kettő egy,
 De különböző név alatt jelennek meg.
 Az ő egységük sötét,
 A misztériumok misztériuma, minden titkok méhe.

„Das Tao galt als vollkommen wie die grosse „Leere“ ohne Mangel ohne Überfluss.

A számos ősi himnusz és óda szépségükkel és tartalmukkal ma is lenyűgöző hatással vannak ránk. Az egyiptomi filozófia kétezer évvel megelőzte a görögök filozófiáját. Pár példa az egyiptomi halottas könyvből: Az ember lelkiismerete, az ő saját istene. **Tudás cselekedet nélkül, olyan mintha nemesfémeket harácsolnánk, egy haszontalan és balga magatartás. A tudás hasonló a jóléthez, arra szánva, hogy azt használjuk, aki ezt az univerzális törvényt megszegi, a természet törvényei ellencselekszik. Az erényt a cselekedetek határozzák meg.**

Tudomány és erény: Ahogy fent úgy lent. Harmónia az ellentétek egyesülése. Mi Isten képmására teremtettünk. Ha mi az ellentétek megszüntetésére törekszünk, rákell hogy jöjjünk, hogy nem léteznek ellentétek, azokat csak képzeletünkben léteznek.

Az egyiptomiak szerint, értelmünkkel Isten létezését nem tudjuk felfogni. A görög és a későbbi filozófusokat azonos kérdések foglalkoztatták.

Maat törvényei a tízparancsolatot tartalom és értelem szerint is messze felülmúlják. 2 600 i.e, Maat 42 Törvényének a betartása volt a feltétel az üdvözülés elnyeréséhez. **Az Ószövetség történelmi hitele, a múlt század utolsó ötven évében teljesen összeomlott.**

George Smith, már 1872-ben, bebizonyította, hogy a Biblia nem a legősibb könyv. 1954-ben elsőnek Prof. S. N. Kramer bebizonyította, hogy a Biblia több forrásból származik.

Ma a Biblia kutatók egyhangú véleményen vannak: hogy a vallásalapító és a sinai csodatevő soha nem létezett, legalábbis abban a személyben, mint ahogy őt a biblia ábrázolja. Másfél évszázad óta a kutatók

átszűrték a sivatag homokját, de egy izraelita törzsnek még csak a nyomát sem lelték, ugyanúgy sikertelenül végződött Mózes utódjának Josuának a honfoglalását bizonyítani.”

Mózes-detektív Kraus itt még tovább megy: „Egyedüli JAHVE hívó volt a bibliai

Mózes történetének a szerzője és kitalálója. Ennek a magasan értelmes írónak a tevékenységét i.e, 480-as és 420-as évek közé teszi, előtte nem lehet zsidó monoteizmusról beszélni.” Focus 2001,9,15

Azonos eredményre jutottak az izraeli archeológiai kutatások: **Ábrahám találkozása Istennel és az ő vándorlása Kánaánba, Mózesnek az izraeliták kiszabadítása a rabszolgaságból, az egyesült Izrael és Júdai királyság felemelkedéséig és hanyatlásáig. Nem egy csodálatos kinyilatkoztatás, hanem egy kimagasló teljesítménye az emberi beképzelő erejének.”** Izrael Finkenstein Kein posaunen vor Jerichó 12. old

Ugyan ott: **A Biblia két vagy három nemzedék alatt keletkezett majdnem 2 600 évvel ezelőtt, a Judeai királyságban: egy főleg báránypásztorokkal és földművesekkel gyéren lakott vidéken.”** I.F. 12. old

Othmák Keel ugyanerre az eredményre jutott terjedelmes munkájában: Jeruzsálem és a monoteizmus.

K. Armstrong a fenti tudományos munkákat, csak még részben ismerhette, de nála nem találunk utalásokat az archeológiai kutatások eredményeiről. Ő Ábrahám és Mózes történetét valóságként kezeli. A keresztény egyházak magatartására később fogok kitérni. Az i.e. korszakot, 800-200-ig, a fordulat korszakának nevezhetjük. Már a 8. században a zsidók nem veszik komolyan, hogy Isten (ekkor már Jahve) találkozott Ábrahámmal. Ez vonatkozik Jákob gyakori találkozására Istennel (releváció). A zsidóknak Isten hasznossága állt előtérben, ha ígéreteit betartotta.

K. Armstrong : „Az Exodus mítoszát úgy ahogy a bibliában szerepel, nem szabad azonban szó szerint értelmezni.” 34. old. Az Exodusban Isten mint Jahve-Sabaot, a Seregek Ura szerepel. Ez a név az Ószövetségben 6 800-szor van megemlítve, az „Úr”=Kyrosz megnevezés először csak a görög korszakban fordul elő. Erről az új „Istenképről”. K. A. következőképpen

nyilatkozik: „Az Exodus véres históriája azonban ezek után is veszélyes Isten koncepcióknak és bosszúszomjas teológiáknak adott alapot.” az i.e. 7. században a deuteronista (D) az ősrégi mítoszt arra használja, hogy a kiválasztás veszedelmes eszméjét megalapozza, amely később végzetes következményekkel jár mindhárom vallástörténelemben. Mint minden más emberi eszmét, isten eszméjét is kilehet sajátítani. A választott nép dogmája és az isteni kiválasztás mítosza szűk látókörű, törzsi szemléletű ideológiákat eredményezett. D.(Deuteronomista) Kortól kezdve egészen a mai zsidó, keresztény és iszlám fundamentalizmusig, amely sajnálatosan elharapodózott világunkban.” 35.old

A szerző aki az Exodust mint történelmi eseményt elfogadja még azt is hozzáfűzi: „Az az Isten, aki talán az első sikeres parasztfelkelést inspirálta a történelemben, a forradalmak Istene”36.old Magam részéről, ezt az fejleményt visszavezetném az apajogú társadalom sajátosságára. Zarathusztrát, Manit, Mazdagot, ő Mani követője volt, az elnyomottak prédikátora. Harcolt a javak egyenlőtlen használata ellen. „Gyűlölet, széthúzás a mi földi világunkban csak azért létezik, mert az emberek démoni erők hatása alatt, harácsolók lettek.” Ő is mártírhalált halt, 3 000 fontosabb követőjét kegyetlen halállal büntették. Folytathatnám Spártakusszal, N. Jézussal, Dózsa Györggyel, Tomas Münzerrel (felkelésének nem Luther Marton volt az oka) és még sok mással, kiket a legkegyetlenebb kínzásokkal gyilkoltak meg.

Erazmust a borzalmak mélyen megrendítették: „Elérkezett az Erazmus jóslata *tumultusz*

ideje Európa országaiból ijesztő rémhírek rohanják meg elkeseredett és fáradt szívét. Fordítóját és tanítványát Berquint Párizsban lassú tűzön égették el, Angliában szeretett és nemes barátait, John Fishert és Mórus Tamást hóhérbárd alá vonszolták (boldog az, aki elég erős, hogy hitéért mártírrá lehessen) s Erazmus felhördül a hírek hallatára:” Úgy érzem, mintha bennük és magamban haltam volna meg.” A kappelli csatamezőn megölték Zwinglit kivel állandó levelezésben állt, kivel oly gyakran váltott barátságos szavakat, Tomas Münzert a kínaiak és pogányok kínzószerszámaikat és kegyetlenségét is megszégyenítő tortúrával halára kínozták. Az újrakeresztelőknek nyelvét tépték ki, a hitszónokokat izzó vasfogókkal kínozzák, és végül megpörkölik az eretnekek máglyáján, kifosztják a templomokat, elégetik a könyveket, felgyújtják a városokat, s a világ dicsőségének hirdetőjét, Rómát feldúlják a zsoldosok. Ó Isten, milyen vadállati ösztönök tombolnak itt a Te Neved hirdetése mögé meghúzódva!

Nem, a világban már nincs hely a gondolkodók szabadságának a megértés és engedékenység a humanista tanok őszmése nem élhet ebben a világban“ Stefan Zweig Rotterdami Erazmus diadala és tragédiája. 172. old

A keresztény egyházatyák főleg Tertulián a 3. Hieronimus a 4. században Kr.e. elfogadtak egy téves felfogást: **hogy az őszmetség szóról szóra isteni sugallat alapján íródott.** Az ortodoxok kiszorították a gnosztikusokat és kisajátították a gnosztikusok nézeteit. A gnosztikusok nagy tekintéllyel bírtak Egyiptomban és Anatóliában. Az utóbbiban Pál Apostol tanítványát Barnabást Lisztrában (Lusztra) Zeusnak Pált meg Hermesnek tartották.

A katolikus egyház, a 20. század elején létrehozta a Bibliakomissiót, hogy „megakadályozzák a biblia téves magyarázatát.”.

„1907-ben X. Pius Pápa dekrétumban kötelezővé tette ennek a határozatnak az elfogadását. Például így jelölte meg a komisszió Mózeset, mint a Pentateuch hivatalos szerzőjét. 1909-ben, egy hasonló dekrétum, kötelezővé tette, a genezis három fejezetének a szószerinti, történelmi hiteles eredetét elfogadni.

1964 április 14.-én, még nem is olyan régen, a komisszió kiadott egy dekrétumot, melyben a bibliakutatást egy általános előírással szabályozta, különösen a biblia történelmi eredet hitelességéről. A dekrétum egyértelműen meghatározza „Az (interpret) értelmező köteles mindenkor készséges engedelmességet mutatni az egyházi tanok elfogadásával szemben. Továbbá meghatározza, hogy mindazok akik a Bibliatársaságnak felelősek, kötelezve vannak, a már elfogadott dekrétumokat mint sacrosanct elfogadni. Michael Baignet 156. old

K. Armstrong szerint ezeket az előírásokat, csak a katolikus és protestáns egyházak fogadják el. Maguk a zsidók is, a Bibliát csak szimbolikusan értelmezik. Calvin J. A genezist csecsemő gagyogásnak tartotta.

Az i.e. 800-200-ig tartó időszakot, a fordulat korának nevezhetjük. A gazdagabb északi államot Izraelt a szíriaiak leigázták, a kulturális központ Júdea lesz. Még a Kr.e. 8. században Jahve és Ashéra együtt osztották az áldást. Az írásleletet 1975-ben fedezték fel Kuntillet Adshrudban. Addig

Ashéra csak mint Baal partnere volt ismert. Míg a 8. és a 7. században minden második zsidó házában Ashéra szobra állt.

„622-ben Josija király kidobolja Ashéra szobrát, szolgálónőivel együtt a jeruzsálemi templomból. Ashéra szobránál a templomból való eltávolítása, egy kísérlet volt befolyásos zsidó köröknek, hogy a kezdődő monoteizmusban, magukat a kánaáni gyökerektől eltávolítsák.” Othmar Keel

A monoteizmus csak négyszáz évvel később tudott a társadalomban helyet foglalni. Mivel a biblia görögül íródott, „Kyrosz=Úr, 6 800-szor fordul elő az ószövetségben.

A görögök kapcsolata az egyiptomi kultúrával visszavezeti őket múltjuk gyökereihez, „Salon” 600-al i.e., mint államfő és hadvezér, Egyiptomban megismeri az ősi kultúrát, szerzetesek tudtára adják Salonnak, hogy ősi időkben a görög kultúra is olyan fejlett volt mint az egyiptomi. A kapcsolat felélénkül Egyiptommal, természettudósok, filozófusok és írók fordulnak meg Egyiptomban. Az alexandriai könyvtár szolgált az ismeretek forrásául.

Antonius császár Kleopátrának ajándékozta Ephesus és Pergamon könyvtárainak összes könyveit. Ezek együtt meghaladták az alexandriai könyvtár nagyságát. Iszlám harcosok felégették a könyvtárat, Nagy Sándor a perzsák „Avestáját”, a keresztények a maják hagyatékát semmisítették meg. Viszont a perzsák jóvoltából megismerhettük az antik görög kultúrát.

A görög filozófusok közül csak keveset szeretnék megemlíteni: Arisztotelész,” ő volt az első, aki felmérte a logikus érvelés fontosságát, amelyre a tudományok mind alapozódnak, és meggyőződése szerint eme módszer segítségével a világmindenség megértése is lehetővé vált.”K. Armstrong 56. old.

Arisztotelész: A mozdulatlan mozgó: az ember teste és lelke a lekicsinyített Universum maga, magában hordja a világmindenség elemeit, ráadásnak még az ész isteni adományát is. 66. old.

„Pláton a logika mellett, a misztikát is tekintetbe veszi tanában, mert az ész nem minderre adott magyarázatot. Ezért mindketten visszafordultak az ősi

formákhoz, melyekkel új eszméiket alátámasztották. „Pláton és Arisztotelész racionalizmusa is fontos ebből szempontból, mert mind a zsidó, mind a keresztény, mind pedig a muszlim ideológia merített elveikből, és megpróbálta azokat a maga vallásos eszméikhez igazítani, annak ellenére is, hogy a görögök istene alapvetően különbözött az övéiktől.”^{45.} old

Platon : A bölcsesség a legmagasztosabb valamennyi emberi erény közül.

Zsidók közeledése a filozófiához: **„Többek között ez a törekvés adja történetünk magvát. Az egyik első kísérletező a kiváló zsidó filozófus Alexandriai Philón volt (kb. i.e. 30-45-ig). Philón a platónikus iskolához tartozott és fölöttébb híressé lett saját racionalista filozófiája révén is.... Le kell szögeznünk viszont, hogy Philón istenképe nagyban eltér Jahve figurájától. Például a filozófust módfelett bosszantották a Biblia történeti könyvei, így azokat fennkölt, allegóriákká értelmezte át.”** 93. old.

A zsidók a későbbi korokban is az arabok vagy az európai filozófiához alakították át nézeteiket. Más vallások gyalázata a zsidóknál, K. Armstrong így fejezi ki:” Talán nyugtalanította őket a tudat, hogy saját Jahvéról alkotott elképzeléseik is kimerítik a pogányokéhoz fogható Bálványimádás fogalmát, hiszen ők is a maguk szája íze szerint formálták istenképzetüket. 71. old.

*Keresztény istenképzet:” „Az i.sz. első századára hasonló óhaj támadt a judaizmusban is a megtestesült istenszemély iránt. Jézus személyében az a kívánság teljesül, Pál apostol, a legkorábbi keresztény író aki létrehozta a ma keresztényként ismert vallást,vallotta, hogy Jézus lépett a Tóra helyébe, mint Isten első számú evilági üzenete.”*112.old St.Pál?

Alexandriai Klemens,kb.150-215-ig, 182 Originesz

A három kappadókiai Baziliosz, öcse Gergely és barátjuk Nazianzi Gergely, ők” nem kételkedtek abban, hogy csakis vallásos élményeikben kereshetnek kulcsot Isten problematikájának megoldásához”

Basztiliosz:”A liturgia szimbólumai és Jézus világos oktatásai mellett a titkos dogma képviseli tehát a hit fejlettebb megértését. K. Armstrong 147 old. Szerintük minden Istenről alkotott kijelentés” kerógma”csakis feltételes lehet.” 152. old.

Szent Ágoston: A görög keresztények is tisztelték, Agasztinuszt mint az egyház egyik nagy alakját, de a Szentháromságról szóló tanaitól idegenkedtek, mondván, Istent túl ésszerűen és emberszerűnek ábrázolja. Agasztinusz nem is metafizikai szemszögből közelítette meg a kérdést, mint a görögök, hanem a pszichológia és az ember felől.” 153.old **Ő Platon és Platoniosz híve volt, anyjával együtt a manicheizmus hívei voltak. Híres tétele az **Önismeret szükségessége: Ha abból indulunk ki, hogy az elme****

szereti önmagát, nem háromságra, de kettősségre bukkanunk: a szeretet és az elme kettőségére. De ha az elme nem lenne tudatában önmagának, nem bírna öntudattal, szeretni sem szerethetné önmagát. Agusztinus tehát megelőlegezi Descartes tételét, magunk ismerete lehet csak alapja minden más bizonyosságnak. Még átélt kételyekkel is önmagunkat fedezzük fel. A lélekben tehát három létező van: a memória, a megértés és az akarat, melynek megfelel a tudás, öntudat és a szeretet. 156. old.

„Akár a három istenszemély, e három gondolati cselekvés és lényegében csak egy, mert nem teszek ki három különálló lelket, hanem mindegyik megtölti azt teljességgel, magában foglalván a másik kettőt.” 157. old.

Dionüsziosz:” A dolgok és az emberek nem vethetők össze Istennel, mint önálló létezővel, vagy másfajta létformával, melynek lényege tudható. Isten nem a létező lények egyike, és semmi tapasztalhatóhoz nem hasonlatos. Valójában helyesebb volna Istent „Semminek” nevezni, még Szentháromságnak sem hívhatjuk, hiszen sem nem egység, sem nem háromság, a szavak bármiféle értelmében”. 162.old. „bírhatsz felőle megértéssel, elképzeléssel, névvel, tudással és sok dolgokkal. Mégsem érthetjük meg, nem mondhatunk róla semmit, nem adhatunk neki nevet, nem a létezők közül való.”163. old.

I s z l á m

A Korán is gyanakvással kezel minden teológiai spekulációt, „zannának” önelégült kép-

zelődésnek bélyegzi és **elveti**, hiszen az effajta dolgokat, úgysem tudja, vagy bizonyíthatja senki. 181. old. **Tiltják a legendáknak és a mitológiáknak szószerinti értelmezését, a tudomány pedig nem ellensége a vallásnak.**

Az iszlám három hagyományos istenséget ismert: al-Lat= Istennő, al – Uza=Hatalmas,

Manat=Hűséges, banat al- Lak= Isten leányai, banat al-dahr=a sors leányai. Mohamed elveti őket, esetleg az angyalokhoz hasonlóan, közbejáróként tisztelhetők.

Mondd: Ő Allah az egyedül való.

Allah az örökkévaló.

Nem nemzett és nem nemzettetett.

És senki nem fogható hozzá”. Egyetlen istenség, a társadalmat egyként fogja össze. 189-ol

Isten Mohamedhez:”Rejtőző kincs voltam, kívántam hát, hogy ismerjenek. Ennélfogva teremtetem a világot, hogy megismerhessenek.”Hasonló a két másik monoteista valláshoz.

Mivel csak egy igaz Isten létezhetett, mindenfelé irányuló vallás csak tőle eredhetett.

191, old. (offenbárung- reveláció)

Isten rejtet jelenlétének tudatát mind a három vallásban megtaláljuk. Ennek felderítésén a mai napig próbálkozunk. A muzulmánoknál Isten áll személyi törekvéseiknek központjában, nem az intézmények. A korán és a szunna szentségek.

Mohammed és Kora

Mohamed a „próféta” 570 körül született Mekkában egy előkelő, de elszegényedet család gyermeke. Kalmár foglalkozást gyakorolta, de egy látomás 610 körül törést jelentett életében. Ramadán havában visszavonult családjával a Hira hegyére imádkozni és a szokásos vallási gyakorlatoknak eleget tenni. Már Mohamed idejében Mekka volt az arab törzsek vallási központja, a város maga az gazdag volt, mert karavánok itt keresztezték egymást.

Leleményes lakók egy meteoritot „szent kőnek” nyilvánították ki és beépítették a **Kaabába**. A szentélyben minden törzs felállíthatta saját „istenségét”. Az adományok a „gondnokokat gazdagították. Szentély Mohammed idejében több mint háromszáz istenséget tiszteltek, mert minden törzs állíthatott magának egy szentélyt.

Mekka a hatodik század végére Arábia kereskedelmi és pénzügyi központja lett, így a régi értékrendek meginogtak. A változást a könyv szerzője így indokolja meg:”Mekkát aggasztó gondok gyötrik, pedig a külszínen óriási fellendülést ért meg az elmúlt néhány évben. Mindössze két emberöltővel korábban a kóristák (vezető réteg) még nomád körülmények közt tengődtek az arabiai pusztákon, akárcsak a többi beduin népcsoport: minden egyes napon kemény küzdelmet vívtak fennmaradásukért. A hatodik évszázad utolsó éveiben azonban fantasztikus kereskedelmi sikereket értek el, így Mekkát Arábia legfontosabb városává emelték. Olyan gazdagságot teremtettek, amire legmerészebb álmaikban sem gondoltak. Gyökeresen megváltozott életkörülményeikkel viszont együtt járt az is, hogy ősi törzsi értékrendjüket

alávetették a zabolátlan és irgalmat nem ismerő pénzhajhászásnak. Az emberek furamód bizonytalannak, elveszettnek érezték magukat. (Ezek a sorok valahogy akaratlanul is a mai világra emlékeztetnek) Mohamed látta, hogy a kóristák veszélyes útra léptek ezért szükségük volna egy új eszmére, melynek segítségével alkalmazkodhatnak megváltozott körülményeikhez.”K. Armstrong 169. old.

Mekkában az önzés váltotta fel a közösségi szellemet, helyette a szabad verseny lépett a helyébe. Az ellentétek kiéleződtek a rivalizáló törzsek között. Az összetartás helyett, bosszúállás volt napirenden. Mohamed egy új megoldást keresett a viszály megoldására:

„Mohamed megvolt győződve arról, hogy ha a kóristák nem tanulják meg, hogy új természetfölötti érdekrendet helyezzenek életük középpontjába, és felül nem kerekednek

önnön egoizmusukon és kapzsiságukon, a törzs mind erkölcsileg, mind társadalmilag fel

morzsolja önmagát a pusztító testvérharcban.”170. old K.A.

A társadalmi feszültség arra ösztönözte a szegényebb törzseket, hogy a gazdagok tulkapásai ellen maguknak egy új stratégiát alakítsanak ki, hogy fennmaradásukat biztosítsák. A törzsek létrehozták a **muruvát**, alkalmasnak bizonyult a közösségi szellem megerősítésére és bizonyos mértékben pótolta a vallás és a jog szerepét is, ezzel megerősítette bennük a **sorsba vetett hitüket**.

„ A muruva teljes odaadást követelt **szájjidjkkal szemben** (törzsfőnökükhöz), elkeltett szánniuk magukat a lovagias kötelességre, hogy megtoroljanak minden vétket, melyet a törzs ellen követtek el, valamint védelmezniük kellett gyengébb társaikat. Hogy törzse

fennmaradását biztosítsa, a szájjid egyenlően felosztotta a törzs vagyonát és ingóságait és

a népe bármelyik tagjának halálát azzal bosszulta meg, hogy a gyilkos törzsnek egy tagját eltette láb alól. Ebben a motívumban láthatjuk legtisztábban az arabok közösségi szellemét.” K.A. 171. old.

A muruva évszázadokon át a közbiztonságot szolgálta, táplálta az egyenlőségérzetet, közömbösséget a az anyagiasság iránt, bőkezűség és önzetlenség fontos erénynek számítottak. Ezek az erények a későbbi iszlámban is alapvető magatartást képeztek. Az iszlám előtti utolsó szakaszba, melyet a muszlimok a tudatlanság korának neveztek, mindenütt

elharapódzott az elégedetlenség és a szellemi nyugtalanság. „Az arabokat minden oldalról két hatalmas birodalom zárta körül: a Sassanidák Perzsiája, és Bizánc.” 172. old.K.A.

Az arab törzsek minden téren megvoltak osztva és a széthúzás megakadályozta a szükséges összefogást. „Ugyanakkor a térségbe beszüremkedő új eszmék az individualizmus előszelét hozván magukkal, lassan aláaknázták az ősi közösségi erkölcsiséget.” 172.old K.A.

„Mohamed vezette be a változást. Az érzékeny és tehetséges férfit aggasztotta környezetének maradisága, de megoldást ő sem látott. Hiányolta a beduinoknál azt amit a keresztényeknél és a zsidóknál megcsodált: egy istenséget, aki minden törzsön és nemzetségen uralkodott egy Istent aki egységet és nem a széthúzást testesítette meg. Keresztényeket és zsidókat jól ismerte. Egyrészt a tömjén kereskedők Szíriából, Palesztinából és Egyiptomból, akik útban voltak Jemen felé és Mekkában megpihentek, beszéltek az ő vallásukról, gyakran lekicsinylően nyilatkoztak a pogány zarándok mekkai zsidóságról . Másrészt voltak már arabok, akik a különböző kereskedő településeken felvették a keresztény vagy a zsidó vallást és egyisten hívők voltak. Nem Mohamed volt az első, aki az egyisten hit gondolatát felvetette.

Kóristák voltak akik elsőnek vezették be a pogány istenségek tiszteletét. Vezetőik voltak azok akik a Kabba körüli Istenségek tiszteletét igyekezettel támogatták, de a szentélyben már egy istenség szobrát állították fel, aki már nem a törzsi idolkok személyes nevét viselte, hanem csak egyszerűen „Isten” arabul:”Al-Lah”. Ezzel Al-Lah neve idősebb mint a iszlám vallás, és a véletlenség is magával hozta, hogy Mohamed apját Abdallah ((Abd- al-Lah) nak hívták. Fia csak az utolsó de határozott lépést vezette be az araboknak az egyistenhit formájában, amely egy messze ható fejlemény-nek a kezdetét vette. 98.old Gerhard Schweizer Irán Drehscheibe zwischen Ost und West

„Mohamed kivételes zseni volt. 632-ben bekövetkezett haláláig szinte minden arabiai törzset sikerült új egységbe kovácsolnia az **uma-ba**. Olyan szellemiséget hozott el az arabségnek, amely messzemenőig megfelelt saját hagyományainak, és olyan erőtartalékokat szabadított fel népében, hogy mindössze száz esztendő alatt saját nagybirodalmat alapíthattak, a Himalájától egészen a Pireneusokig nyúló egyedülálló civilizációt hoztak létre ”. 172.old.K:A.

Mohamed negyven éves korában, mint jómódú kereskedő gyakori és hosszú meditációkba merült. Állítólag Gabriel angyal jelent meg neki Hira hegyén,

és tőle kapta az ihletet a Korán megírására. Előtte a Bibliát, Tórát és a keresztény tanokat tanulmányozta. Látomásai Karen Armstrong szerint, tartalom és annak lefolyása, megegyezett a zsidó proféták látomásaival. Legkésőbb már az ötödik században, az arabok kapcsolatba kerültek a judaizmussal: „palesztin keresztény történettudóstól, Szozoménostól értesülhetünk róla, hogy szíriai arabok egy csoportja felvette Ábrahám igazi vallását. Ábrahámét, aki azelőtt élt, hogy Isten elküldte a Tórát vagy az Evangéliumot, ekképpen nem is lehetett se zsidó sem keresztény.

Az arabok a hanifok szektájából hármat közelebből is ismertek: Obajdalláh ibn Jasi Mohamed unokatestvére volt, Varaka ibn Naufal, aki végül megkeresztelkedett, egyik legkorábbi lelki tanácsadója, Zaid ibn Amr pedig nagybátyja Omár ibn al-Kahtábnak, Mohamed egyik barátjának, az iszlám birodalom második Kalifjának.” K. A. 174. old

Mohamed a Koránban főleg a keresztény tanokat építette be, de az ószövetség prófétáit is fontosnak tartotta, mert ők voltak az elsők akik az egyisten hitet hirdették: „Ibrahim Ábrahám, aki elsőnek az egyisten hitet hirdette, azután Musa (Mózes), Jesaja és Elia. **„Számára mégis Jézus volt a legnagyobb minden prófétánál, mert véleménye szerint, addig Al Lah (az Isten) legátfogóbb tanítását hirdette”.** Gerh.Schweizer 99. old

Elhatárolta magát a keresztények és a zsidók nézeteitől. Nem tudta elfogadni, hogy Jézus Isten Fia, mert a muszlimok határozottan elvetik a szentháromság „istenkáromló” tanát. A zsidóknak szemére vetette, hogy ők nem tudták elfogadni Jézust mint prófétát.

A zsidókhöz való viszony bonyolultabbnak bizonyult. Kezdetben Mohamed elfogadta a

zsidó prófétákat, sőt vallásának alapköveinek tekintette őket, ezzel szemben a zsidók nem fogadták el Mohamed tanítását: „Miután azonban a zsidók politikai súlya meggyengült Medinában, szembefordultak a prófétával. Odagyültek ugyan a mecsetbe, de csak azért, hogy meghallgassák a muszlimok történeteit, melyeken jól nevettek, s hogy gúnyolhassák vallásukat.” (ezt tették az egyiptomiak az ószövetséggel) Könnyedén megtehették kiműveltebb szentírásbeli jártasságukkal, hogy csipkelődjenek a Korán legendáin, melyek néha fölöttébb messze estek a bibliai elbeszélésektől. Kinevették Mohamed önjelöltségét is, mondván, fura, hogy olyasvalaki vallja magát prófétának, aki még elkóborolt tevéjét sem képes megtalálni. A zsidók elutasították tehát Mohamedet, akinek valószínűleg ez volt

legnagyobb kudarca életében, sőt egész vallási szerepét megkérdőjelezte”.K.A.194. old.

A zsidókkal való hitvita rávezette Mohamedet, hogy az ószövetségnek is vannak „sötét”

oldalai, újonnan szerzett ismereteit felvette tanába. Mindennek ellenére nekik egy különös státust biztosított a pogányok előtt, mivel ők is csak egy istenhitet vallottak. Tiszteletben tartotta a zsidókat és a keresztényeket, még a vegyes házasságot is engedélyezte köztük.

„ A Korán tehát újra és újra figyelmeztet arra, hogy nem alapvetően új üzenetet közvetít,

mivel a muszlimok hite a korábbi vallások közeli rokona:

És ne szállj perbe az Írás népével csak úgy, ahogy az a legjobb,kivéve azokkal, akik vétkesek köztük!

És mondjátok:Hiszünk abban, ami leküldetett hozzánk

És hozzátok! A mi istenünk és a ti istenetek egy.

És mi alávetjük magunkat neki”. K.A. 192. old

Látnoki élményeitől felhevülve 613-ban elkezdett prédikálni. Al-Lah mint egyedüli Isten, mellette nem létezhetett más Isten. „A hívők legfőbb kötelessége „Iszlám” (Istenhez való teljes odaadás) az imádkozó büszkén vallhatja magát „Mozlemnek” (az aki Isten akaratának aláveti magát).Allah előtt minden ember egyforma, lehet az király, egyszerű harcos, vagy gazdag kereskedő,koldus, arab, római,görög vagy perzsa, nem döntő se rang,se nép se faj,csak egyedül Allah törvényeinek a betartása, ezek közül a legfőbb: igazságosság, jótékonyosság a gyengékkel szemben. Mohamed elítélte azokat akik kitaláltak az árvákat és alattvalóikat nem kötelezték a szegényeknek ennivalót adni.’Gerhard Schweizer 98.old

Mohamed miután elhatárolódott a zsidóktól és a keresztényektől is kénytelen volt az isz-

lámnak új irányzatot adni. ” Ő Mohamed, arra lett kiválasztva, hogy a nagy vallásalapítók tanát, -Ábrahámától Jézusig- minden tévedéstől megtisztítson és a eredeti tisztaságukat újra helyreállítsa. Mohamed magát tartotta a legnagyobb prófétának, ő utána nem fog Isten újabb prófétát küldeni az emberiségnek. Így az iszlám véglegesen és visszavonhatatlanul az utolsó vallási kinyilatkoztatás. Ezáltal kiválasztottnak tartotta magát, az ő tanát nemcsak az araboknak, de az összes népeknek hirdetni. Hirdessétek az evangéliumot minden népnek. Így a Názáreti Jézus szavait magáévá tette”. G.Schweizer 99.old

Jézus a tanítványait kard nélkül küldte az Evangéliumot hirdetni, ennek következtében a tizenkét apostolból csak János halt meg természetes halállal. Később a világi egyház is ellenkező álláspontra helyezkedet.

Másként Mohamed:” De a vallásalapítóra és joghozóra még egy új feladat hárult: a legfőbb hadvezér feladata. Azáltal, hogy az új vallást fegyveresen megvédte, tudta a zavaros feszült helyzetben, a törzsi viszálykodás világában, Arábiát a pusztulástól megőrizni. A tapasztalat bizonyította, hogy békés eszközök egyedül nem voltak elégségesek, mert igen gyakran lettek követői meggyilkolva, és saját élete is veszélyben forgott. Az igaz hitet fegyverrel megvédeni, ez látszott neki az egyedüli járható útnak. Erőszak és fosztogatás számára elítélendő, de a „hitetlenek ellen szabadott háborút viselni önvédelem céljából, vagy egy készülő támadást megelőzni „Szent Háborúval”. Ezzel a magyarázattal különösen a bedunioknak tett eleget, különben ők nem lettek volna hajlandók szükség esetén rabló-hadjárataikról lemondani.” G. Schweizer 103. old.

Mohamed látnoki jóslata, amely beteljesedett: „Az említett évben, 630 ban levelet diktal egy arab kereskedő, akit az Oázis Jasribnak a sejkjévé választottak, a sassanidák Nagykirályának Hormaz V. –nek egy levelet „ Allah nevében a Legirgalmasabbnak, Mohamedtől, Allah szolgájának küldöttjétől... Eme megszólítás után ily módon folytatta: Ő az Egyedüli-Isten szolgája, felszólítja Hormazt, a Nagybirodalom uralkodóját, hogy magát Allah akaratának alávesse. A király alattvalóival együtt térjen át az iszlámra, mert birodalmában iszlám misszionáriusok útban vannak, és csak akkor nyerheti el a paradicsomban nyugalomát és békéjét. Ha ennek a kérésnek nem tesz eleget, a próféta üzenetét elveti, Allah hitének harcosai, a „szent háborúval” fogják országát feldúlani”. G. Schweizer 96. old

Természetesen Mohamed leveléről se a Király se a világ nem szerzett tudomást. Mohamed-től Arábiában is elfordultak a gazdagok, de a kifosztottak, szegények és rabszolgák seregesen csatlakoztak Mohamedhez. Ez még jobban fokozta a gazdagok ellenszenvét, neki Medinába kellett menekülnie 622-ben. Ez az év lett az arab időszámítás kezdet „**Hedsra**”.

„ Mohamed Mekkában mint remete látnoki vallásos verseket írt, Medinában főleg a Korán jogi alapjait fektette le: házassági és gazdasági törvényeket.

Valószínű hogy a római jog és a bizánci közigazgatási törvényeket részben az arab társadalmi rendszerbe átvette”. G. Schweizer 101. old.

Az első „Szent Háborút” hét évvel menekülése után, Mekka ellen vezette. Tíz éven belül

egyesítette az összes törzseket. Utódja Kalif (= utód) Abu Bekr hódító hadjáratokat indít Szíria és Perzsia ellen. 632-634.

Kalif Omár 634-644. meghódítja Szíriát, Palesztinát és Perzsia nyugati részét. Elfoglalják Ktesiphont , 637 és legyőzik Perzsiát , 642-be. 651-ben III. Yesdegerd halála után egész Perzsiát uralmuk alá hajtják, ez a Sassanida uralom végét jelentette.

Keresztények és a perzsák tétlensége tette ezt lehetővé:” A császárhű tisztviselőknek

tétlenül kellett nézni, hogy a keresztények a pogányokat, mint felszabadítóként ünnepelték és ezek vallását átvették. A keresztények elfordultak attól a Egyháztól, melyben ők már nem érezték magukat otthonosan. Magas egyházi méltóságokból nagybirtokosok lettek és a hercegekhez hasonlóan önkényesen adót szedtek kibérelt birtokaik után, a már amúgy-is szegénységben tengődő parasztoktól. Az Egyház valaha a szegények és elnyomottak szó szólója, átvedlett az uralkodó hatalom jól kereső segítőtársává, ezt tette a perzsák Zarathusztra államvallása is. Keresztények és Zarathusztra követői is egyaránt elváltak ragadtatva az új vallástól. G. Schweizer 104. old

656-661.-ig Ali, Mohamed unokatestvére és veje volt a Kalif, uralma alatt kezdődött el a vallási megosztás.

Nyugaton a szíriai helytartónak, Mujavijának, sikerült az arab csapatok fővezerségét kiharcolni. 681- 680 ig Muavija lett a Kalif, Ali meggyilkolása után. Székhelyét áthelyezi Medinából Damaszkuszba. Megalapítja az Omajjadok dinasztiáját, ezzel történelmi jelentőségre tett szert. Folytatta a hódításokat, nyugaton Észak Afrikában, keleten Baktriáig nyomul előre. Kilencven évre Damaszkusz lett az óriási birodalom fővárosa. Ebben fontos szerep jutott, görög, római építészeknek, tudósoknak, magas tisztviselők segítettek, Damaszkuszt az akkori világ egyik pompás városává átalakítani. A görög-római kultúrával való érintkezés kiváltotta az arabokban majd perzsákban a tudásutáni szomjat, ami ahhoz vezetett, hogy a 900-sa évektől több száz évre átvették a tudományokban a vezető szerepet Európa előtt.

„730 körül, egy évszázaddal Mohamed halála után, a hódítók egy birodalmat uraltak Spa

nyolrországtól Indiáig, görögök, rómaiak, berberék, perzsák gyültek össze a moséban, Mekka felé lehajolva, egyesülve a iszlám vallásban és az arab nyelvel”. G. Schweizer 105. old

Az arab hódítások sikerére, a belső viszály sötét árnyékot vetett. Muavijás halála után, Ali fia igényt tartott a trónra. Muavijás fia Yesid, Kerbelánál megöleti Husseint. A próféta unokájának halála után, a vallási megosztottságot nem lehetett meggátolni. A következő két évszázadban két ellenséges csoport alakult ki. A helyzetet kiélesítette a perzsa érdekek előnyomulása. Elégedetlen katonák 750ben feldőlják Damaszkuszt, a csatában elesik az Omajjád kalif II Merván, ami egyben Omajjád Dinasztia végét is jelentette. Az elégedetlenség Perzsia keleti tartományában Chorassánban tört ki. A lázadókat Nyugaton leverték, de Perzsiában nem. Az Omajjádok végét, az ő despotizmusuk és szűk látókörű beduinmagatartásuk okozta. „Ők sem uralkodtak különben mint az iszlám előtti perzsák és bizánciak, despotizmus uralkodott, tekintettel voltak első sorban a rokonságra, a saját törzsükre és nemzetükre, más nemzetek az utolsók közé kerültek. Ezek a népek és az elégedetlen arabok nem tudták sohasem elfogadni az omajjádok uralmát, sokhelyütt lázadások ingatták meg a rendszert.

„ Nyugtalan évtizedek következtek, veszélyesek az új világvallásra. Még száz év sem múlt el Mohamed halála után, és máris iszlám hadseregek néztek farkasszemet egymásra, elátkozták egymást Allah és Mohamed nevében, dübörgő csatakiáltással, Allahu akbar, (Isten a leghatalmasabb)törtek egymásra. Már ebben a korszakban homályosan kirajzolódott az iszlám vallási szétszakadása. Még egy évszázadra volt szükség, amíg a két ellenséges csoport saját nevet kapott: sunniták és siiták.” G. Schweizer 106.old

A siitákat egy perzsa, Abu Muslim, vezette a damaszkuszi Kalifok ellen, kemény harcban győzedelmeskedett. Mivel egy perzsa nem lehetett Kalif: így az Úr helyettesének nevezte magát, mert addig mindenki számára elfogadott volt, „arabok uralkodója” csak egy arab lehetett Kalif, aki Mohameddel vérrokonságban állt. Előállt egy férfi aki a felkelés vezérének adta ki magát, őt Abu Abbásnak adta ki magát. Egy őse Mohamed nagybátya volt, közelebbi rokona Mohamednek mint az Omajjádok. „Abu al Abbas kikiáltotta magát Kalifnak és kihirdette a rég ohajtott

törvényt:”egyenlő jogok minden muszlimnak, függetlenül fajtól nemzettől, a hívők nem adókötelesek, eltörölte az arabok előjogát.

Idegen népek újongva fogadták a törvényét. Nem gátolná többé tehetséges szíriaiaknak, görögöknek és perzsáknak az iszlám Nagybirodalomban a legmagasabb hivatalokat is elnyerni. Egy határozat születet hallatlan következményekkel.

Kalif Abu al Abbas, új dinasztiaát alapított az Abbaszidokét. Uralma alatt születet meg az iszlám birodalom legnagyobb kulturális fellendülése, amely az emberiség legbehatóbb kulturális korszakát képezte. Ezt nevezik a történészek az iszlám „aranykorának”. A következő ötszáz évben túlszárnyalják a muszlim tudósok, filozófusok, vallási gondolkodók, költők és művészek a nyugati keresztények színvonalát. Az irányadók gyakran nem arabok voltak, csak a nyelvük volt arab. Az Omaidok bukása után, megszűnt a hódítók hegemóniája, előtérbe nyomultak az újonnan megtért muszlimok, azoknak a meghódított népeknek, kiknek a kulturája a sivatag hódítóit képzettségben és kultúrában túlszárnyalták.

Ezeknek az élén álltak a **PERZSÁK.**”G.Schweizer 107.old

Még azok az arabok is akik Perzsiában szolgáltak, csodálva a perzsa kultúrát, asszimilálódtak a perzsákhoz. Már Abu al Abbasz áthelyezte székhelyét Damaszkuszról

Hasimijába az Eufrat partjára, nem messze Ktesziphontól a Sassanida birodalom fővárosától. Utódja és féltestvére Mansur, egy kedvezőbb helyet keresett az új fővárosnak. Kedvezőbb éghajlati viszonyokat talált a Tigris partján és 762-ben lerakták Bagdad alapköveit. Ötszáz évig Bagdad lett az iszlám világ és korszak csodálatra méltó központja. Mansur nem kereste az emberek közelét. Az Abbaszidok nem házasodtak arab nőkkel, perzsa rabszolga nőket vagy a vazallusok török „adományait” vették el. Fiaik fiatal rabszolga nőekkel születtették gyermekeiket, hogy a trónöröklésnél ne lépjenek fel viszályok. A nők az uralkodók közelében teljesen jogtalanok voltak. A korán hozzájárult a poligámiához, a gazdagabbak még kurtizánokat is tartottak. A nők nem voltak bezárva.

Mohamed felesége, Chadidsa egy kereskedelmi vállalatot vezetett. A nők háttérbeszorítása az évszázadok során alakult ki. A háremet az arabok a perzsáktól vették át: 743 Kalif Valid II

Az Abbaszidok a fő asszonyaiknak nem tiltották a mozgásszabadságot. A nők elnyomása az iszlámnál a 17. és a 18. században a szegényeknél is teret nyert. Az uralkodók miniszterei perzsákból kerültek ki, ez ellen tiltakoztak az arabok. Csak a Korántudósok maradtak arabok. Vitás vallási kérdésekben Mansur döntött, „Allah árnyéka a földön”.

A bagdadi kalifnak minden hatalom megadatott, de az óriási birodalom kényszerítette őt, hogy egy felelős tanácsadót vegyen maga mellé, aki közvetít a kalif és az alattvalók közt. Erre a tisztségre Chorassanból a Barmak nemzetségből választotta ki a Vezért, „aki segített a terheket viselni”. Több vezér esetében a Nagy vezér lett az uralkodó második embere. Ők lettek ragyogó jelképei egy új korszaknak, rajtuk keresztül kerültek először hagyománytudatos, magasan végzett perzsák az iszlám birodalom központjába. **A Barmakidok megismertették a perzsákkal az addig még nem ismert nemzetek kulturális vívmányait. A régi perzsa műveket, az antik görög tudományokat, babiloni, kínai és indiai könyveket, új kultúrköröket melyekben senki nem ismerte úgy ki magát mint a Barmakidók, mivel ősük buddhisták voltak, kiváló kapcsolatokkal Indiával, Tibettel és Kínával.**

„Az első útmutató következményei az újonnan feltárt művelődés alapjának, korán már 773-ban megmutatkoztak. Azzal amikor a Vezér Chalid ibn Barmak a Mansur Kalifnak egy matematikust Indiából audienciára beajánlott. **Ez a tudós, akit a krónika Kankah-nak nevezett, egy új számrendszert mutatott be nullától kilencig, amely a matematikát elő-
ázsiában és Európában alapjaiban megújította, mert feleslegessé tette a komplikált görög és római számok használatát. Kalif Mansur megparancsolta, az indiai könyveket és tekercseket arabra lefordítani. Elrendelte az új számrendszer használatát, ezzel a rendszerrel a matematikusok minden más nemzettel szemben fölénybe kerültek. Egy világtörténelmi elhatározás!**

A Vezér bemutatott a kalifnak a korának leghíresebb perzsa orvosát, Dsurdsiszt, egy keresztényt, aki Mansurt krónikus betegségéből kigyógyította és ő lett Mansur személyes orvosa. „Az események tovább gördültek: Mansur figyelmét felkeltette a főiskola Dsundisapur, ahol az orvos tanult, megparancsolta összes könyveiket arabra lefordítani. Ez a perzsa főiskola lett a kiinduló pont a legfejlettebb középkori orvostudománynak, nem csak az iszlám Orientnek, hanem a nyugati világnak”. G.Schweizer 115. old.

Mansur már nem érte meg tevékenységének fénykorát. Huszonegy éves uralkodása után, 775-ben hunyt el.” Ezalatt az idő alatt, egy világbirodalom uralkodója, elérte: hogy a jövő nemzedékeknek irányt mutasson. „ Kalif Mansur volt az, aki megkezdte, az iszlám kultúrát perzsává átalakítani”.

Sokak kérésére az iszlám történelmi kialakulását érintettem bővebben,ha igény lesz rá akkor, egy más alkalommal az iszlám rendkívül gazdag filozófiájáról is beszélhetünk.